

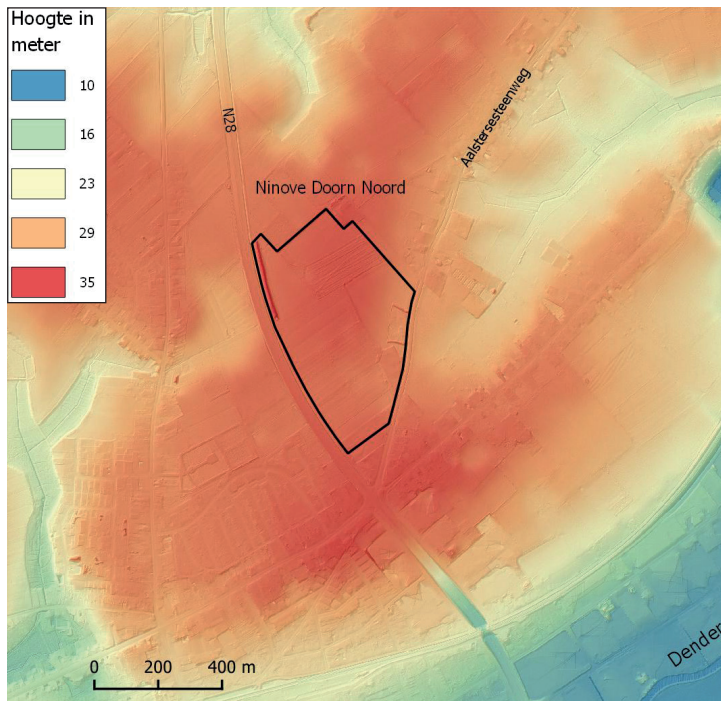
NINOVE DOORN NOORD

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Zicht tijdens het proefsleuvenonderzoek. © D. Wollaert

Situering van Doorn Noord op het hoogtemodel. © AGIV

Inleiding

De aanleg van het bedrijventerrein Doorn Noord vormde de aanleiding voor een grootschalig archeologisch onderzoek. Vóór de bouwwerkzaamheden van start gingen, brachten archeologen van SOLVA het archeologisch erfgoed in kaart. Er was op voorhand amper iets gekend over de geschiedkundige waarde van deze terreinen. Om zicht te krijgen op de archeologische waarde, wendden de onderzoekers tijdens een “vooronderzoek”

verschillende technieken aan: een bureaustudie (wat is er gekend uit de historische bronnen en kaarten?), een grondradaronderzoek, een proefsleuvenonderzoek en een metaaldetectieonderzoek. Op basis van het vooronderzoek werd een evaluatie opgemaakt en bekeken of er zones nauwkeuriger onderzocht dienden te worden. Te Doorn Noord werd na de evaluatie een zone van 9 hectare geselecteerd om verder te onderzoeken met een opgraving. De opgraving vond plaats tijdens de periode 2018-2020. De resultaten van het onderzoek brengen enkele boeiende hoofdstukken uit de Ninoofse geschiedenis weer tot leven.

Beeld tijdens de opgraving. © D. Wollaert

De late prehistorie

De oudste vondsten op Doorn Noord dateren uit de late prehistorie, ook wel de 'nieuwe steentijd' of 'neolithicum' genoemd (ca. 5300 tot 2000 vóór Chr.). Het zijn kleine stenen werktuigen. Het gaat vooral om fragmenten van stenen bijlen, pijlpunten en schrapers. De mens vervaardigt ze uit vuursteen of silex.

Het aantal vondsten uit de prehistorie op Doorn Noord is eerder gering. Er is wel menselijke activiteit geweest (jacht, begraving) maar eerder beperkt en van korte duur. Vermoedelijk verkoos men andere gebieden als verblijfplaats, bijvoorbeeld dichterbij een beekvallei of de nabijgelegen Dendervallei.

Fragmenten van stenen bijlen.

Vondst van een pijlpunt tijdens de opgraving.

Doorsnede op de gracht rond een grafheuvel op Doorn Noord.

Grafheuvels

Het gebruik om overledenen onder een grafheuvel te begraven, is een wijd verspreid gebruik tijdens de late prehistorie en de bronstijd in Noord-West-Europa (tussen 3000 tot 1000 vóór Chr.). In Vlaanderen zijn de meeste grafheuvels vandaag niet meer te zien in het landschap en worden ze enkel bij opgravingen weer zichtbaar.

Voor de aanleg van een grafheuvel graaft men doorgaans eerst een cirkelvormige diepe gracht. De grond die bij het graven vrijkomt, wordt gebruikt voor het opwerpen van de heuvel, eventueel aangevuld met bijkomende grond. De heuvel bedekt en beschermt het graf van één of meerdere overledenen. De aanleg van een grafheuvel en de begraving was een gebeurtenis waarbij de ganse gemeenschap was betrokken. Een begraving ging waarschijnlijk ook gepaard met talrijke rituelen of ceremonies nabij de grafheuvels. Op een heuvelkam net buiten de Dendervallei bouwt men zo'n 4500 jaar geleden op Doorn Noord twee grote grafheuvels. De locatie wordt doelbewust gekozen omwille van de hoge ligging. Hierdoor zijn de grafmonumenten extra goed zichtbaar en wordt hun monumentaliteit benadrukt.

Situering van de beide grafheuvels op Doorn Noord.

Een grafheuvel op Doorn Noord tijdens het evenement *Ninove 1692* in 2019.

Vrijleggen van een urne op Doorn Noord.

Ze liggen vlakbij de grafheuvels, die toen nog goed zichtbaar moeten geweest zijn. Zoals gebruikelijk cremeert men z'n doden. Daarna volgt een bijzetting in het graf, vaak in een urne.

De grafheuvels op Doorn Noord zijn bovendien zeer groot: ze hebben een doormeter van 30 en 35 meter, en zijn daarmee heel wat groter dan wat in deze periode in onze streken gebruikelijk is.

De opbouw van één van de grafmonumenten op Doorn Noord wijkt af van wat voor deze periode gebruikelijk was. Binnenin de grootste gracht ligt een tweede, kleinere gracht met een diameter van ongeveer 8 meter. Het is mogelijk dat de grafheuvel in verschillende fasen is gebouwd of misschien gaat het om een heuvel met verschillende grachten en wallen eromheen.

In de grafheuvels te Doorn Noord zijn geen centrale graven meer teruggevonden. Enkel recentere graven, van enkele eeuwen of zelfs een millennium later, zijn aangetroffen.

Archeologen doorzoeken zorgvuldig de inhoud van een kuil uit de metaaltijden.

Metaaltijden

De grafheuvels uit de late prehistorie blijven aanwezig in het landschap tijdens de metaaltijden (ca. 2000 tot 50 voor Chr.). We zien sporadisch enkele begravingen uit deze periode rondom de grafheuvels. In deze periode is er te Doorn Noord van bewoning niet echt sprake.

Een doorsnede of 'coupe' op een kuil uit de metaaltijden. De archeologen nemen soms stalen van de grond uit de kuilen om te kunnen achterhalen wat de functie ervan was. De metalen bakjes op de foto zijn zo'n staalnames.

Verspreid over het terrein komen wel verschillende kuilen voor. De functie van de kuilen en hun mogelijke relatie tot de grafheuvels is momenteel nog niet duidelijk. Behalve de kuilen zijn er ook kleine houten constructies opgetrokken op Doorn Noord. Meestal zijn deze gefundeerd op vier palen. Vermoedelijk zijn dit constructies voor de opslag van graan, zogenaamde 'spiekers'. In één geval rust het gebouw zelfs op negen palen.

In de zuidwestelijke hoek van het terrein is een weg waargenomen die uit de metaaltijden dateert. In de Romeinse periode wordt hier min of meer evenwijdig een nieuwe weg aangelegd, die kaarsrecht loopt. Het lijkt aannemelijk dat men de weg uit de metaaltijden in de Romeinse periode is blijven gebruiken, maar dat het verloop lichtjes oostwaarts is verschoven.

Over weefgewichten en verlaten huizen

Eén van de kuilen op Doorn Noord leverde opmerkelijke vondsten op. Op de bodem troffen de archeologen verschillende weefgewichten aan. Ze zijn relatief slecht bewaard omdat ze verbrand zijn. De gewichten vertonen sterke gelijkenissen met gewichten aangetroffen in Lede - Leedshouwen waar ze door de onderzoekers op het einde van de vroege

Enkele weefgewichten uit de opgraving. © D. Wollaert

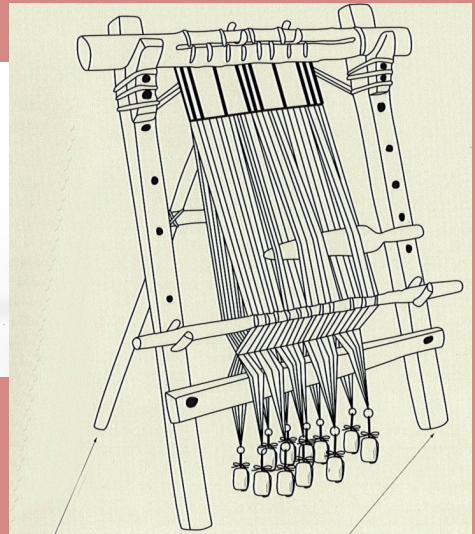
ijzertijd (rond 450 voor Chr.) worden gedateerd. De weefgewichten van Doorn Noord kunnen kaderen binnen een bepaald ritueel. Voor de metaaltijden toont archeologisch onderzoek steeds meer aan dat mensen bij markante gebeurtenissen in hun leven (geboorte, sterven, trouwen, ...) soms intentioneel zaken begraven.

Dat kunnen de resten van een feestmaal zijn tot zelfs de resten van een verlaten huis. Meestal gaat men deze 'giften' ook (deels) verbranden. Het begraven van weefgewichten in een kuil, is een fenomeen dat eveneens de laatste jaren meer en meer wordt herkend

als een resultaat van een rituele handeling.

Een kuil volgestort met verbrande huttenleem, wellicht afkomstig van de wanden van een gebouw.

Reconstructie van een weefgetouw : de gewichten hangen onderaan om de touwen strak aan te spannen. © E. Gallouin.

Een andere kuil op Doorn Noord bevat een dik pakket verbrande huttenleem. Ook hier zou het kunnen gaan om de restanten van een ritueel. Het verlaten van een woning of de bouw van een nieuwe woning, zou in dit geval de aanleiding geweest kunnen zijn.

De Romeinen op Doorn Noord

Op Doorn Noord vestigt zich een kleine gemeenschap in de Romeinse periode. Men legt nieuwe wegen aan en er verrijzen huizen langs die wegen, waardoor een kleine nederzetting ontstaat vanaf de late 1ste eeuw tot in de 2de eeuw na Chr. Deze kon tijdens de opgraving vrijwel volledig onderzocht worden, waardoor een vrij compleet beeld van de nederzetting is gekomen. De bewoning situeert zich in de hoek van twee Romeinse wegen. Eén van die wegen loopt verder zuidoostwaarts in de richting van de Dender. De andere weg loopt verder naar het noordoosten, over de lemige heuvelrug.

Binnen de nederzetting staan verschillende houten woonhuizen en bijgebouwtjes, bedoeld voor de stockage van gewassen of landbouwtuigen. De archeologische vondsten die de archeologen aantreffen rondom de huizen vertellen ons over het dagelijkse reilen en zeilen in de nederzetting. Tot de vondsten behoren gebruiksvoorwerpen zoals potten in aardewerk, werktuigen, kledijonderdelen, munten en bouw materiaal. Sommige vondsten stralen een zekere luxe uit. Ze tonen hoe de bewoners toegang hebben tot de typisch mediterrane leef- en eetgewoontes. Veel voorwerpen zijn geïmporteerd uit verschillende delen van het Romeinse Rijk, zoals het huidige Frankrijk, Duitsland en Spanje.

Hoek van twee Romeinse wegen (paars) tijdens de opgraving.

Een amfoor ziet na 2000 jaar opnieuw het daglicht.
© D. Wollaert

Rechts boven: op een scherf staat 'NASSO' gestempeld. Nasso is een pottenbakker die actief is tussen 120 en 160 na Chr. in de huidige Franse Argonne-streek. Herken je links ook Cupido? Op de munt is de beeltenis van keizer Commodus te zien (177-192 na Chr.).

Romeinse woonhuizen onder de loep

Binnen de wirwar van kuilen, paalkuilen en greppels, liggen plattegronden van verschillende woonhuizen. Het zijn er minstens acht. Door archeologisch onderzoek zoals te Doorn Noord kunnen we ons een goed beeld vormen van de huistypes in een nederzetting.

De archeologen tussen enkele Romeinse woonhuizen.

De huizen zijn opgebouwd uit een houten skelet dat steunt op vier zware nokpalen. Deze palen zijn opgesteld op de uiteinden van een denkbeeldig kruis. Het dak was hoofdzakelijk bedekt met stro en de nok met dakpannen. De vlechtwerken wanden worden bestreken met leem. De huizen zijn 10 à 12 m lang en 6 à 8 m breed.

Alle woonhuizen op Doorn Noord zijn noordoost-zuidwest georiënteerd, parallel aan de Romeinse weg. Behalve één, liggen ze allen aan de zuidelijke kant van de weg. Alle woonhuizen zijn exacte kopieën van elkaar. Een huis bouwen verloopt duidelijk via een standaardprocedure waarbij men telkens dezelfde technieken en afmetingen hanteert. Dit type huis vindt men niet enkel terug op Doorn Noord, maar eveneens in de ruimere omgeving zoals bijvoorbeeld te Zottegem Spelaan (onderzoek SOLVA).

Van deze woonhuizen resten enkel de ondergrondse funderingen, namelijk de kuilen waarin de palen stonden. De houten palen zijn niet meer bewaard.

Reconstructie van een Romeins woonhuis zoals op Doorn Noord. © Y. De Smet.

Ambachten : ijzerproductie en -verwerking

Dé opvallendste activiteit binnen de Romeinse nederzetting op Doorn Noord is ongetwijfeld de productie en/of de bewerking van ijzer. Het is op deze site zo prominent aanwezig, dat het

Reconstructie van een laagoven voor de productie van ijzer. © K. Boel & Smeedteam IJzerboerderij Dongen

vermoedelijk zelfs de belangrijkste bron van inkomsten is van de nederzetting.

Verschillende fragmenten van oventjes voor het smelten van ijzerertsen zijn aangetroffen. Daardoor vermoeden we dat er ijzerreductie op Doorn Noord plaats vond: dit is het proces om ijzer uit een basisgrondstof te halen. Heeft men als grondstof hiervoor ijzerhoudende zandstenen gebruikt die dagzomen in de omliggende heuveltoppen? Of bevinden er zich in de nabijheid ijzerrijke steenbanken in de ondergrond? Enkele ijzerrijke bronnen in de nabije omgeving wijzen alvast in die richting. Naast de productie van ijzer werden er vermoedelijk ook voorwerpen gesmeed uit het gewonnen ijzer. Verschillende kuilen met afval van ijzerproductie en -bewerking werden bemonsterd om de exacte activiteiten te kunnen achterhalen.

De archeologen vonden ook verschillende kuiloventjes die gebruikt zijn om houtskool te produceren of om ijzer te verhitten voor verdere bewerking. Naast deze oventjes zijn er ook zeer grote leemwinningsputten aanwezig op het terrein. Leem diende in eerste instantie voor het bestrijken van de huizen als wandbedekking. Het is echter ook mogelijk dat men een deel van de gewonnen leem gebruikte voor het maken van oventjes.

Ograven van een kuil vol met ijzerlakken en ovenwanden.

Het begravingsritueel

Een bord komt aan het licht in een Romeins graf.

Men begraaft de doden rondom de bewoning. In totaal zijn er 41 graven uit de Romeinse periode op Doorn Noord gevonden. De meeste overledenen zijn begraven op het achtererf van het domein. De graven situeren zich daar min of meer op één lijn tegen de perceelsgracht. Maar ook daarbuiten komen geregeld begravingen voor. Voornamelijk langsheen de wegen, waar ze alleen of in kleine groepjes worden herkend. Op de kruising van twee wegen is zelfs een klein grafveldje aanwezig. Enkele graven liggen dicht tegen de grafheuvels uit de late prehistorie, toen nog zichtbaar in het landschap.

De overledenen worden volgens wat in onze streken gebruikelijk is, gecremeerd. Na de crematie verzamelt men de resten van de brandstapel en begraaft men deze in een grafkuil.

Een bronzen mantelspeld en ring © A. Cools.

De archeologen scheppen de inhoud van de graven in emmers en zeven dit uit. Dit is nodig om kleine vondsten zoals bijvoorbeeld de verbrande botresten, spelden en munten niet over het hoofd te zien. De meeste graven bevatten grafgiften zoals munten, drinkbekers en borden. Geregeld treffen de onderzoekers sieraden, mantelspelden of schoenspijkers aan in de vulling van de graven.

De houtschoolrijke vulling van een Romeins graf wordt in emmers verzameld en later uitgezeefd.

De meeste objecten vertonen sterke verbrandingssporen omdat ze mee zijn verbrand tijdens de crematie. In een aantal zeldzame gevallen zal men pas tijdens de bijzetting van de resten in de grafkuil nog een extra grafgift toevoegen. Deze zijn dan onverbrand. Antropologisch onderzoek van de uitgezeefde botfragmenten laat soms een leeftijds- en geslachtsbepaling van de begraven persoon toe.

Militaire kampementen in de 17de en 18de eeuw

Vanaf het midden van de 17de tot de vroege 19de eeuw probeert Frankrijk zijn grondgebied uit te breiden tot aan de natuurlijk grenzen. Dit leidt tot de belegering van de Zuidelijke Nederlanden en conflicten in heel Europa. Op het einde van de 17de eeuw gaat Ninove gebukt onder de doortochten van verschillende legers. Soldaten worden in principe gehuisvest bij de burgerbevolking maar bij de doortocht van grote legers kamperen de soldaten 'ten velde', zo ook rondom Ninove. Van die kampementen kwamen tijdens de opgraving sporen aan het licht.

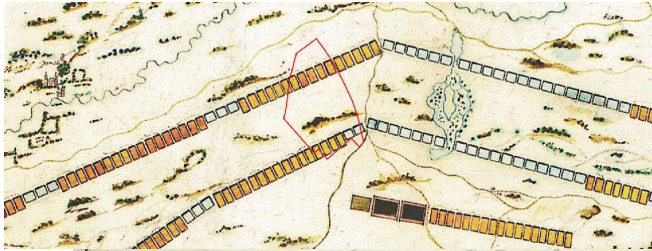
Soms zijn er historische kaarten voorhanden die deze kampplaatsen weergeven. Zo bestaan er kaarten uit 1692 en 1693 waarop kampen te zien zijn die zich situeren ter hoogte van Doorn Noord. Lang niet van elk kamp is een tekening bekend of beschikbaar. Een deel van de militaire sporen uit de opgravingen op Doorn Noord zijn te dateren in het midden van de 18de eeuw. Ze behoren tot een kamp waarvan tot op heden geen kaartmateriaal bekend is. Het historische onderzoek kan ons wel vertellen dat het om een Frans legerkamp gaat uit 1745.

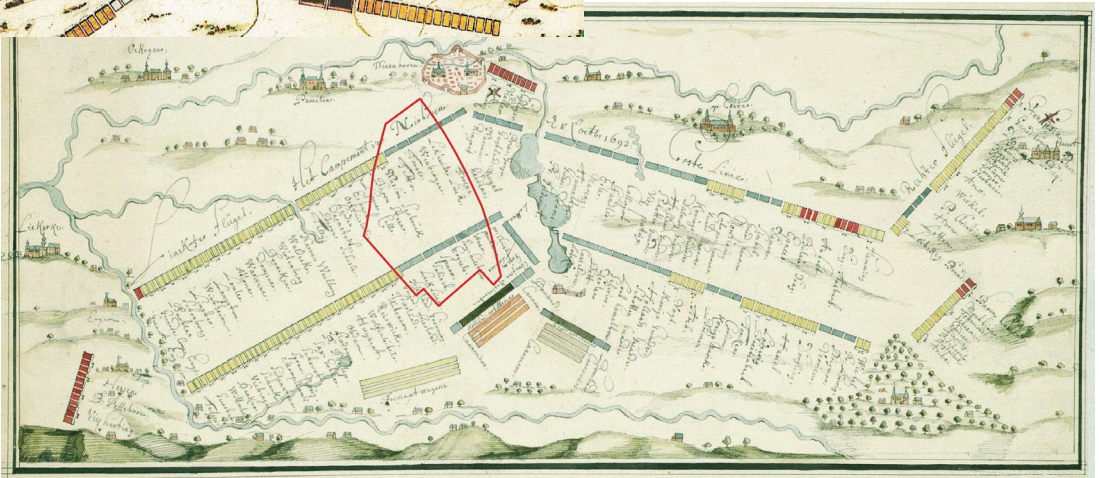
De belegering van Maastricht in 1673. © D. Arnaudet / G. Blot, Collections du château de Versailles. Een gelijkaardige scène kan men zich inbeelden nabij Ninove als verschillende legers hier neerstrijken.

De kampen van 1692 en 1693 van Willem III

De kampementen van Ninove uit 1692 en 1693 zijn opgericht tijdens de Negenjarige oorlog (1688-1697). Deze oorlog was het gevolg van de expansiepolitiek van de Franse koning Lodewijk XIV. Als reactie groeperen de Duitse staten, Spanje, Engeland en de Republiek der Nederlanden zich tegen de Franse koning. Willem III, de stadhouder van Holland en tevens koning van Engeland, is de aanvoerder van het leger van deze Grote Alliantie. Talrijke nationaliteiten vonden hun weg naar dit leger : Denen, Zweden, Nederlanders, Duitsers, Engelsen, Ieren, Schotten, Italianen, Spanjaarden, Walen en Vlamingen...

De omvang van het leger van de Grote Alliantie kan worden geraamd op 60.000 man en ca. 40.000 paarden en andere lastdieren nodig voor de ruitery, de artillerie en het vervoer van de bagage.

Het terrein van Doorn Noord op de historische kaarten (weergegeven met het rode kader). Boven : kaart van het kamp in 1692. Onder : kaart van het kamp in 1693. © Hessisches Staatsarchiv Marburg

Daarnaast reisden nog duizenden andere mensen mee met het leger: burgerpersoneel, knechten, handelaars en herbergiers. Het leger was als een grote stad op verplaatsing.

Op 3 augustus 1692 vindt de slag van Steenkerke (bij Edingen) plaats. Het Franse leger verslaat er de geallieerden. In de dagen na de slag kamperen de geallieerden een eerste keer in Ninove, namelijk van 20 tot 25 augustus 1692. Het jaar nadien vindt er opnieuw een grote veldslag plaats, namelijk op 29 juli bij Neerwinden (Landen). De Fransen komen als overwinnaars uit de strijd, maar er waren zware verliezen aan beide zijden. In de weken na deze slag komen de geallieerden opnieuw in Ninove terecht. Ze kamperen hier van 20 september tot 16 oktober 1693. Beide kampen (1692 en 1693) liggen op vrijwel exact dezelfde locatie. Het kamp spreidt zich uit langs de as Okegem - Eichem, over een afstand van wel 8 km. Centraal in het kamp liggen de oude abdijvijvers.

Markante personages te Ninove in 1692 en 1693

Willem III

Stadshouder van Holland, koning van Engeland. Aanvoerder van het leger van de Grote Alliantie in de Negenjarige Oorlog. Ten tijde van het kamp van 1692 logeerde hij in de abdij van Ninove.

Contantijn Huygens Junior

Constantijn is de secretaris van Willem III en reist met hem mee tijdens de vele militaire campagnes. Zijn dagboeken zijn bewaard. Daarin beschrijft hij zijn verblijf in de abdij van Ninove ten tijde van het kamp van 1692.

Maximiliaan II Emanuel van Beieren

Landvoogd van de Spaanse Nederlanden sinds 1691. Hij voert het bevel over de rechtervleugel van het leger van de Grote Alliantie. Hij logeert in 1692 niet in het kamp zelf maar in het kasteel van Zandbergen. © Rijksmuseum Amsterdam

Mother Ross

Deze pittige Ierse trad in dienst bij het Engelse leger, in de hoop haar verdwenen man terug te vinden. Ze deed zich voor als een man en kon dit jaren lang geheim houden. Door het leger kwam ze terecht in Vlaanderen tijdens de Negenjarige Oorlog en het is dan ook mogelijk dat ze in het kamp van Ninove aanwezig was. Het verhaal is alom bekend in Ierland.

Julius Ernst Von Tettau

Von Tettau was met zijn regiment gelegerd ter hoogte van Doorn Noord in 1693. In 1692 en 1693 voerde hij als kolonel van het Staatse leger het bevel over een regiment Lüneburgers. De Lüneburgers vochten in 1692 te Steenkerke zeer moedig tegen de Franse overmacht. Julius raakte daarbij gewond aan het hoofd. Hij zal in het kamp van Ninove in 1692 wel een zwachtel hebben gedragen... Maar in 1693 was hij weer helemaal de oude. © D. Freiherr von Tettau

Karl Wilhelm baron Spaar

Een kolonel die met zijn regiment gelegerd was ter hoogte van Doorn Noord. Baron Spaar was 32 jaar oud in 1693 en bevelhebber van een Zweeds infanterieregiment. Deze Zweedse huurlingen werden betaald door de Verenigde Provinciën.

De kampen van 1692 en 1693 archeologisch doorgelicht

Een kook- en/of eetplaats tijdens de opgravingen.

De grootschaligheid van het onderzoek maakt het mogelijk om een ruimtelijk inzicht te krijgen van de kampen. Zones bestemd voor tentrijen, kookactiviteiten, officierslogementen, kampvolgers, etc... laten zich van elkaar onderscheiden. Het geheel van sporen spreidt zich over twee parallelle linies, de typische vorm waarin dergelijke kampen worden opgesteld. In de kampsporen komen voorwerpen aan het licht zoals aardewerk, munten, vingerhoeden, musketkogels, gespen, pijpjes, wijnflessen, vensteren drinkglas, bouw materiaal, spijnschijfjes en consumptieresten.

De kampen van 1692 en 1693 lopen dwars over deze terreinen en lieten talrijke sporen na. De opgravingen bieden een bijzondere inkijk in het kampleven in de late 17de eeuw. Vooral de plaatsen waar de soldaten hun potje kookten bleven goed bewaard. Om te koken graven de soldaten kuilen uit. Hierin koken ze op open vuren en kunnen ze even verpozen.

Vondsten uit het kamp : een Schotse munt van Karel II uit 1678 en een pijpkeopje in Turkse stijl.

De registratie van een hut voor kampvolgers of officiers.

Soms worden zelfs wijnglazen gevonden in het kamp.

Reconstructie van een legerkamp tijdens het evenement *Ninove 1692* in 2019 © D. Wollaert

Het legerkamp te Ninove in 1693. © Y. De Smet

Deze reconstructietekening is gebaseerd op de data van de archeologische opgravingen op Doorn Noord en op de historische kaarten. We bevinden ons in het legerkamp van Willem III in 1693 te Ninove, ten tijde van de Negenjarige Oorlog. Het is herfst. De slag bij Neerwinden, enkele weken geleden, ligt bij iedereen nog vers in het geheugen. De Franse vijand kwam als overwinnaar uit de strijd en er zijn zware verliezen geleden aan beide kanten.

Vanuit de terreinen op Doorn Noord kijken we naar de stad Ninove. Centraal op de tekening wappert de vlag van het Schotse regiment Graham. Ze kamperen in deze zone. Op de voorgrond is de zone afgebeeld waar handelaars, vrouwen en kinderen verbleven. De soldaten komen zich hier verpozen. Hier wordt gegeten en gedronken. De eet- en kookplaatsen zijn gedeeltelijk ingegraven. We vinden er honderden van terug in de opgraving.

In het kamp moet ook gewerkt worden. Er is veel stro en hout nodig. Bossen worden gekapt. De artillerie staat vlakbij de opgravingzone opgesteld. Soldaten van het regiment Brandenburg lopen langs de kanonnen.

Opgraven van een vermoedelijke officiershut uit 1692 of 1693.

Het kamp van het leger van Lodewijk XV in 1745

Slag van Fontenoy in 1745. © H. Vernet, Collections du château de Versailles.

Na de doortocht van verschillende legers in de 17de eeuw wordt Ninove ook in de 18de eeuw niet gespaard van nieuw oorlogsleed. In het midden van de 18de eeuw bezet het Franse leger de stad en de hele omgeving. De militaire activiteiten in onze streken zijn in verband te brengen met de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748). De Franse koning Lodewijk XV neemt het samen met Pruisen en Spanje op tegen Maria Theresia van Oostenrijk en haar bondgenoten: Engeland en de Verenigde Provinciën.

Na de slag bij Fontenoy (prov. Henegouwen) op 11 mei 1745 was het Franse hoofdkwartier gevestigd in Velzeke-Ruddershove. De koning verbleef in Aalst tijdens de maand augustus 1745. In de daaropvolgende periode, van 8 september tot 14/15 oktober 1745, trekt een deel van het Franse leger zich terug achter de Dender, onder meer te Ninove. Vanuit deze positie wil het Franse leger de Dender en de toegang naar Gent controleren maar ook één van hun belangrijkste magazijnen, gelegen te Ninove, bewaken. Minstens één infanteriebataljon van de brigade d'Auvergne is ter hoogte van Doorn Noord gelegerd, evenals de ruitery van de Maison du Roi (de elitegroepen van de Franse koning) en de Gendarmerie.

Detail van een kaart met marskampen van het leger van Lodewijk XV tijdens de campagne van 1745. © Gallica

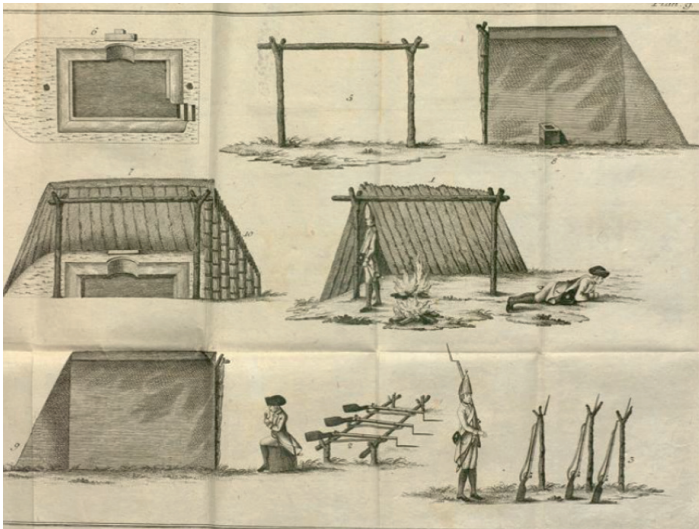
Franse soldaten van de Maison du Roi rond 1745. © A. De Marbot, 1847

De archeologen in een uitgegraven schuilplaats van het kamp van 1745. © D. Wollaert

Het kamp van 1745 archeologisch doorgelicht

Het archeologisch onderzoek te Doorn Noord legde de restanten van een Franse legerkamp uit 1745 bloot. Een historische bron vermeldt dat het leger zich toen 'ingroef' te Ninove, tot aan de inkwartiering tijdens de winterperiode. Deze passage lijkt zich ook archeologisch letterlijk te vertalen: meer dan honderd ingegraven schuilplaatsen tekenen zich af binnen de contouren van de opgraving. Ze bevinden zich op evenwijdige rijen. De soldaten zijn genoodzaakt om afgeschermd schuilplaatsen aan te leggen: het is inmiddels herfst en de weersomstandigheden verslechteren.

Instructies voor het bouwen van een schuilplaats uit een militair handboek. © H. Medicus, 1788.

Deze ondergrondse schuilplaatsen zijn bijzonder goed uitgewerkt. Sommige zijn toegankelijk via een uitgegraven trap. Ze bevatten meestal zitbankjes en een haardvuur. In verschillende gevallen zijn kookhaarden teruggevonden. Een aantal schuilplaatsen is tot op ca. 2 m diep uitgraven zodat men recht kon staan. Deze hadden een dak en een schouw. Bovengronds werd de schoorsteen opgebouwd uit gedroogde leemblokken.

Markante personages te Ninove in 1745

Abt Cornelius Vander Haeghen

Cornelius wordt abt van de abdij van Ninove in 1712. Tweeënveertig jaar zal hij de abdij leiden. Hij slaagt erin de bouw van een nieuwe abdijkerk, waaraan meer dan 70 jaar voordien was begonnen, te voltooien.

In zijn abtboek van 1745 beschrijft Vander Haeghen de passage van het Franse leger te Ninove als volgt (vertaling J. Peersman):

“Want toen de koning van Frankrijk na zoveel overwinningen terugkeerde naar Parijs, bezette de Graaf van Saksen, tweede in bevel na de koning, vanuit Aalst ook Ninove met zijn leger vanaf 8 september. Het Huis van de Koning bezette onze stad, haar aanvoerder, graaf de Montesson, nam met zijn gevolg verblijf in onze abdij. Ninove was tot dan (alleen maar) speelbal geweest van de stormwinden van de vrees, maar toen ging het onder in een schipbreuk van rampen. Omdat hier de verzamelde voorraad levensmiddelen niet volstond – de parochiekerk, (het klooster) van de Grauwzusters of Penitenten, en de kapel van de burcht waren nochtans met graan gevuld – beroofden de wetteloze soldaten de pachthoven van hun graan en velden en weiden van hun bomen. Wij leden zoveel schade aan bomen die hier en in ons bos van Liedekerke werden geveld, dat het totaal (verlies) gemakkelijk boven de 140.000 guldens uitsteeg. En we zouden nog verdere verliezen hebben geleden, als het Huis van de Koning niet op 8 oktober weggetrokken was om Ath te gaan veroveren. Het hele leger volgde op 14 oktober.”

Maarschalk Maurice De Saxe

Het Franse leger wordt tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog aangevoerd door de befaamde maarschalk De Saxe.

De Haelemse courant van 7 oktober 1745:

“De graaf van Saxon campeert noch met de Hoofd-Armée in twee linien tusschen Ninove en Alost.”

© Heemkring Okegem

Antonius de Maeseneer

Antonius is pastoor te Okegem als het Franse leger aankomt op de Ninoofse Kouter in 1745. Hij beschrijft het in zijn Liber Memorialis: *“Den 8sten september is 't fransh leger hier tusschen Aalst en Ninove komen camperen en is opgebroken den 15 oktober”.*

Graaf Jean-Jacques de Beausobre

Luitenant-generaal de Beausobre voert in 1745 te Ninove een bataljon van de Brigade van Auvergne aan met een aantal troepen Huzaren. Zij moeten samen met de Gardes de magazijnen te Ninove bewaken. De troepen liggen gebivakeerd op de Ninoofse kouter.

Graaf Charles de Montesson

Luitenant-generaal de Montesson is aanvoerder van de Maison du Roi, de befaamde ruitery van de koning van Frankrijk, die in Ninove campeert in 1745. Hijzelf logeert in de abdij van Ninove.

Een uitgegraven schuilplaats komt opnieuw te voorschijn nadat de archeologen de vulling uitgraven. © D. Wollaert

2

3

Soms treffen de archeologen in deze schuilplaatsen drink- en eetgerei aan alsook metalen voorwerpen, pijpjes, bouw materiaal en consumptieresten.

Ter hoogte van Doorn Noord zijn vermoedelijk de elite-troepen van de Maison du Roi en de Gendarmerie gelegerd. Dit kan het voorkomen van bepaalde ongewone vondsten verklaren zoals beschilderde drinkglazen en Franse faïence-borden.

Vondsten uit het kamp van 1745: glazen jachtbeker, faïencebord uit Rijsel, pareerbeugel van een Frans officiersdegen, kookpot en beschilderd glas. © D. Wollaert

Meer beleven? Ontdek de erfgoedwandering op Doorn Noord!

Via een erfgoedwandering maak je kennis met de resultaten van het archeologisch onderzoek op Doorn Noord. Ervaar de geschiedenis op de plek waar ze zich afspeelde. Verschillende infopanelen wijzen je de weg. Download hierbij de ErfgoedApp en ontdek nog veel meer.

Startpunt op de bezoekersparking van het bedrijventerrein Doorn Noord. De toegang van het bedrijventerrein gebeurt via de Aalstersesteenweg. Afstand van de wandeling: 1,5 km.

Colofon

Archeologiebrochure 13

Deze uitgave kwam tot stand naar aanleiding van de archeologische opgravingen te Ninove Doorn Noord. Het onderzoek is uitgevoerd door SOLVA tussen 2018-2020 in het kader van de realisatie van het bedrijventerrein Doorn Noord, in opdracht van de stad Ninove.

Tekst: Archeologische dienst SOLVA
Alle illustraties © SOLVA, tenzij anders vermeld
Tekening cover: © Y. De Smet
Foto achterflap: © D. Wollaert

Contactadres:
Intergemeentelijk samenwerkingsverband SOLVA
Gentsesteenweg 1B
9520 Sint-Lievens-Houtem
archeologie@so-lva.be

Download de SOLVA-Archeologierapporten en artikels via <http://www.so-lva.be>

Volg ons op facebook: <https://www.facebook.com/SolvaDienstArcheologie/>

D/2021/12.857/8

